

Под-секция 11. Финансы, денежный оборот и кредит**Антоненко В.М.,**

доцент, кандидат економічних наук,

Донецький національний технічний університет,

Портнова Г.О.,

доцент, кандидат економічних наук,

Донецький національний технічний університет,

**ДОСЛІДЖЕННЯ, АПРОБАЦІЯ ТА РОЗВИТОК НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО
ОЦІНКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ**

З переходом економіки України на ринкові відносини особливу актуальність набуває проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Внаслідок трансформації відносин власності, появи недержавних підприємств, зменшення прямої підтримки їхньої діяльності з боку держави практично всі підприємства виявилися під значним впливом зовнішнього середовища, що характеризується високим ступенем невизначеності. Ні на всіх підприємствах система управління відповідає вимогам ринкової системи господарювання. Так, по офіційним даним Державного комітету статистики України, частка збиткових підприємств у 2010 році склала 52,5% у їх загальній кількості [1]. Тому, для забезпечення стійкого розвитку підприємств, необхідне удосконалення системи управління в напрямку підтримки достатнього рівня їхньої економічної безпеки.

Не дивлячись на те, що проблема фінансово-економічної безпеки підприємства розглядається в роботах багатьох вітчизняних і закордонних вчених, єдиного підходу до визначення даної категорії поки не існує. На основі аналізу літературних джерел можна сформулювати визначення економічної безпеки підприємства як стан захищеності його економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх погроз, що гарантує його ефективне

функціонування в теперішньому періоді, а також забезпечує високий потенціал розвитку в майбутньому.

Фінансова безпека підприємства – кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого зростання в поточному і перспективному періоді [2, с.24].

У нинішніх умовах на діяльність підприємств впливає безліч загроз, дія яких призводить до значних втрат і збитків і, як наслідок, до зниження рівня стійкості його функціонування і розвитку.

Безпека підприємства передбачає його стійкий розвиток (тобто збалансований і безупинний), що досягається за допомогою ефективного використання усіх видів ресурсів. Ефективне використання ресурсів підприємства відображається в позитивних значеннях фінансових показників. Між тим її оцінка передбачає визначення рівня платоспроможності підприємства, оптимальності структури й ефективності використання його капіталу, а також встановлення рівня показників, що відображають різні аспекти його фінансово-господарської діяльності.

В складних сучасних умовах господарювання розробка методів оцінки фінансової безпеки підприємства має важливе методологічне значення, яке пов'язане з необхідністю майже щоденного знання фінансового стану підприємства і завдяки цьому - підтримання в ринкових конкурентних умовах його належного рівня. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства важлива також при отриманні кредитів від комерційних банків. Тому важливим елементом управління фінансовою безпекою підприємства стає об'єктивне і своєчасне визначення її рівня.

Аналіз різних підходів до діагностики рівня фінансово - економічної безпеки підприємства свідчить про те, що дана проблема ще не є достатньо дослідженою. Так, відсутні достатньо обґрунтовані критерії рівня безпеки. Формування цих критеріїв може здійснюватися після розробки типології можливих станів безпеки підприємства на основі класифікації факторів фінансово-економічної безпеки підприємства. Вирішення цих проблем пов'язано з необхідністю подальшого розгляду адекватних методів діагностики рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

На підставі кількісного оцінювання можна виділити рівні економічної безпеки підприємства і дати інтерпретацію з позиції кожної її складової [2, с.120-128] (рис. 1).

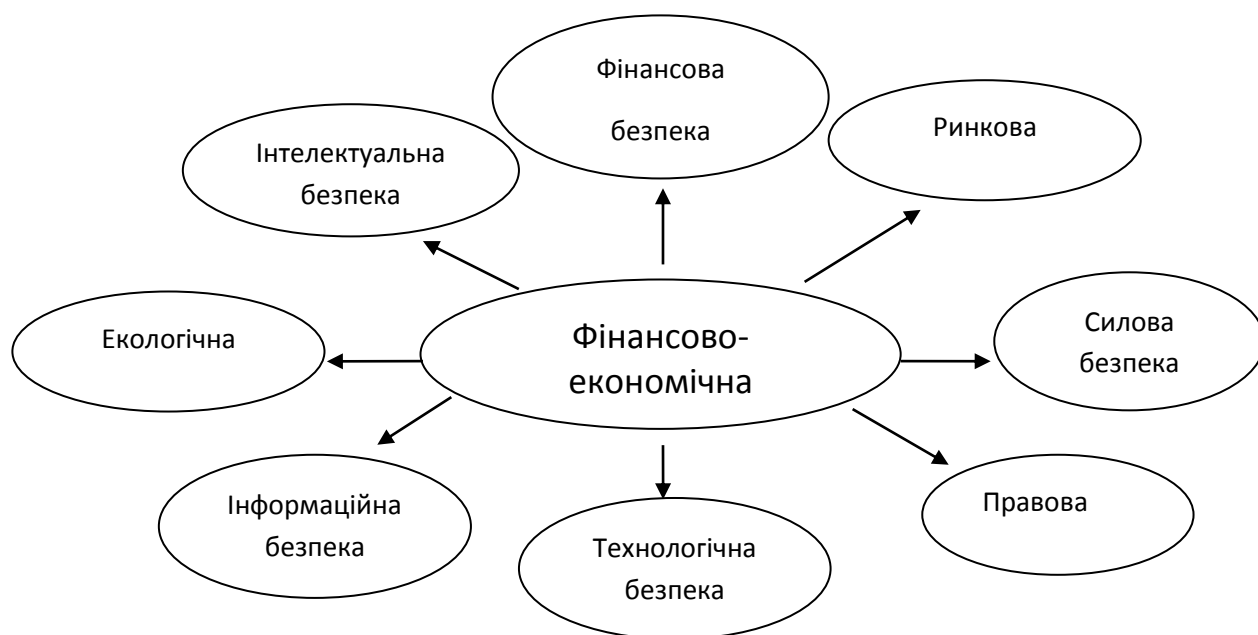

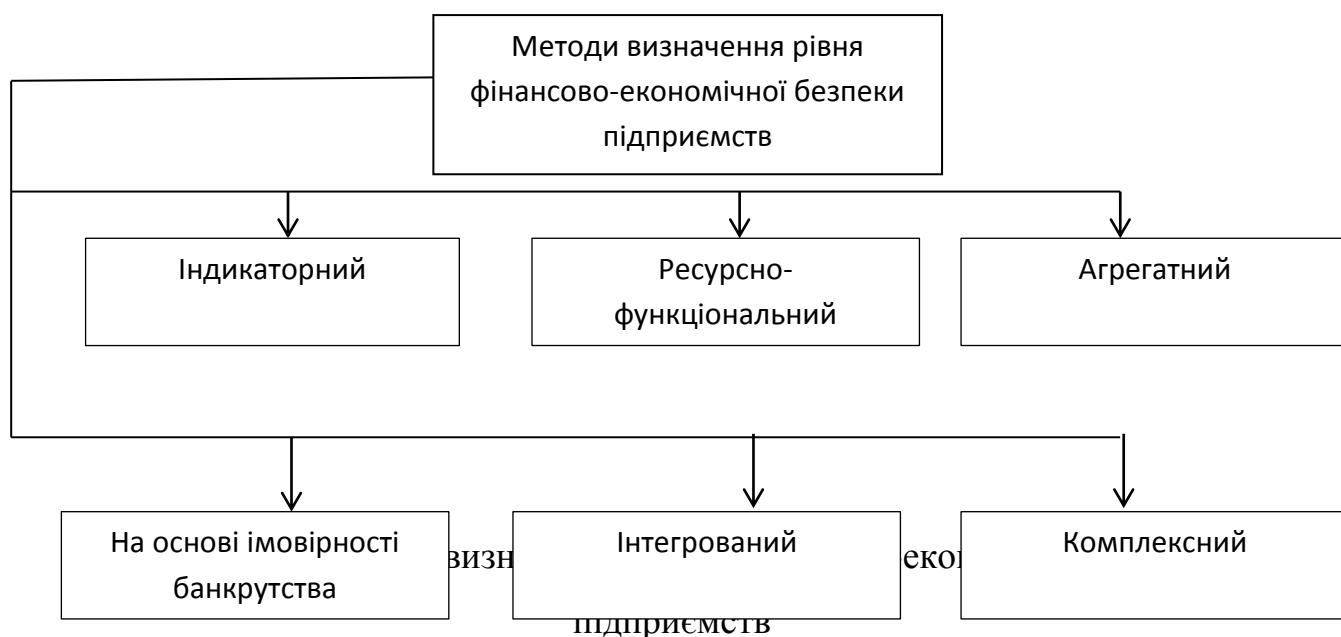
Рисунок 1 – Складові економічної безпеки підприємства

Ринкова складова. Для підприємства важливим є оцінка ринкової складової фінансово-економічної безпеки підприємства, яка відображає ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які складаються в ринковому середовищі. Про ослаблення

ринкової безпеки свідчать: скорочення частки ринку займаної підприємством; ослаблення конкурентних позицій і здатності протидіяти конкурентному тиску; зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін на ринку, відставання від вимог ринку та ін.

Оцінка рівня ринкової безпеки полягає в оцінюванні ступеня відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем. Чинники ринкового середовища й чинники, що визначають внутрішні можливості підприємства, як і в методі SWOT - аналізу, ділять на дві групи: для зовнішнього середовища - можливості й загрози, для підприємства - сильні й слабкі сторони діяльності. До аспектів зовнішнього середовища можна віднести державне фінансування підприємства, податковий вплив.

В економічній літературі існують різні підходи оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства: індикаторний метод, ресурсно-функціональний, агрегатний, підхід на основі визначення ймовірності банкрутства, інтегрований та комплексний. (рис. 2).

Індикаторний підхід, передбачає порівняння фактичних значень показників фінансової захищеності з граничними значеннями індикаторів. Під граничними значеннями індикаторів розуміють їх граничні величини, недотримання яких призводить до виникнення загроз в сфері фінансової безпеки. При такому підході найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається за умови, якщо вся сукупність індикаторів знаходиться в межах граничних значень, а граничне значення кожного з індикаторів досягається не на шкоду іншим [3, с.193].

Використання цього підходу залежить в основному від визначення граничних значень, які змінюються в залежності від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовується. В разі некваліфікованого визначення індикаторів рівень фінансової захищеності не буде відповідати дійсності, що спричиняє прийняття помилкових управлінських рішень.

В загальному вигляді до основних індикаторів фінансової безпеки відносяться показники майнового стану, ліквідності, фінансової незалежності, ділової активності, ефективної діяльності (табл. 1) [4, с.28].

Оцінка реального стану фінансово-економічної безпеки на підприємстві встановлюється за результатами порівняння фактично досягнутих показників діяльності підприємства з індикаторами. Якщо частка коефіцієнтів, величина яких не відповідає оптимальним значенням не перевищує 10 % від загальної кількості еталонних показників, то можна стверджувати про його економічну надійність. При цьому під економічною надійністю розуміють такий стан, коли підприємство протягом тривалого часу реалізує конкурентоспроможну продукцію, отримує прибуток, достатній для виробничого і соціального розвитку, є ліквідним та кредитоспроможним. Якщо частка фактично досягнутих коефіцієнтів, що не відповідають оптимальним значенням коливається від 10 до 50 %, то діяльність підприємства вважається умовно надійною. У разі якщо виявлено негативні

відхилення більш ніж за 50 % розрахункових коефіцієнтів можна судити про фінансову ненадійність підприємства [5, с.188].

Крім зазначених індикаторів використовують також інші, але головну увагу приділяють граничним значенням. Для підприємств дуже важко визначити ці граничні рівні і до того ж, вони будуть різними для кожного окремого підприємства.

При цьому слід зазначити, що простого розрахунку і контролю цих індикаторів явно недостатньо для забезпечення фінансової безпеки підприємства. Як мінімум для цього необхідно ще проводити їх аналіз і синтезувати управлінські рішення. У частині аналізу добре зарекомендували себе процедури «скорингу», які передбачають порівняння спостережуваних показників з базовими. В умовах української дійсності найбільш часто реалізується порівняння з показниками за минулі періоди. Порівняння ж з показниками конкурентів, середньогалузевими або середньоринковими показниками ускладнене тим, що ринок непрозорий, інформація дістається важко, а в силу недостатньої розвиненості інститутів статистики і значного тіньового сектора, достовірність галузевих і ринкових показників найчастіше невелика.

Інший метод оцінки рівня фінансової безпеки розглядається в межах ресурсно-функціонального підходу. Оцінку пропонується здійснювати за кожною функціональною складовою фінансової безпеки, а потім визначити інтегральний показник експертним шляхом. При цьому функціональну структуру фінансової діяльності й, відповідно, фінансової безпеки підприємства визначають такі складові: бюджетна; грошово-кредитна; валютна; банківська; інвестиційна; фондова; страхова [6, с.13-14].

За результатами розрахунків рівень безпеки оцінюється від 0 (відсутність фінансової безпеки) до 1 (найвищий рівень фінансової безпеки).

Такий підхід передбачає застосування експертних оцінок й обмежений у практичному використанні складними розрахунками через відсутність

необхідних для оцінки фінансово-економічної безпеки бухгалтерських та статистичних даних.

Ресурсно-функціональний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства є дуже широким, оскільки процес забезпечення фінансової безпеки ототожнюється безпосередньо із забезпеченням усієї діяльності підприємства і зводиться до оцінки використання фінансових ресурсів.

Суть агрегатного підходу полягає в обчисленні оціночних агрегатів, що розраховуються на підставі фінансової звітності. Найпоширенішим прикладом використання агрегатного підходу під час оцінки фінансово-економічної безпеки є побудова балансових моделей відповідності величини запасів джерелам формування. Оцінка здійснюється на основі аналізу фінансової стійкості підприємства, ступінь якої визначається виходячи з достатності обігових коштів (власних або позикових) для здійснення виробничо-збутової діяльності [8, с.13].

Оціночними показниками є:

1) E_c - надлишок (+) або недолік (-) власних оборотних коштів необхідних для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства;

2) E_t - надлишок або нестача власних оборотних коштів, а також середньострокових і довгострокових кредитів і позик;

3) E_n - надлишок або нестача загальної величини оборотних коштів.

Ці показники відповідають показникам забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування. Вони розраховуються за такими формулами:

$$E_c = E_c - Z \quad (1)$$

$$E_t = (E_c + K_t) - Z \quad (2)$$

$$E_n = (E_c + K_t + K_t) - Z \quad (3)$$

де Z - сума запасів і витрат;

E_c - сума власних оборотних коштів підприємства;

K_t - середньострокові і довгострокові кредити і позики;

K_t - короткострокові кредити і позики.

В залежності від значень оціночних показників виділяють п'ять областей фінансової стійкості (областей ризику), які ототожнюють з рівнями фінансової безпеки:

1) абсолютна фінансова стійкість і абсолютна безпека, коли для функціонування підприємству достатньо власних оборотних коштів ($E_c \geq 0$, $E_t \geq 0$, $E_n \geq 0$).

2) область нормальної фінансової стійкості і нормальний рівень безпеки, коли підприємство практично обходиться власними джерелами формування запасів і покриття витрат ($E_c \approx 0$, $E_t \approx 0$, $E_n \approx 0$).

3) область нестійкого фінансового стану та нестабільного рівня безпеки, коли підприємству недостатньо власних оборотних коштів, і воно використовує середньострокові і довгострокові позики і кредити ($E_c < 0$, $E_t \geq 0$, $E_n \geq 0$).

4) область критичного фінансового стану та критичного рівня безпеки, коли підприємство для фінансування своєї діяльності використовує короткострокові позики і кредити (крім середньострокових і довгострокових) ($E_c < 0$, $E_t < 0$, $E_n \geq 0$).

5) область кризового фінансового стану та кризового рівня безпеки, коли підприємство не в змозі забезпечити фінансування своєї діяльності ні власними, ні позиковими коштами, тобто знаходиться на межі банкрутства ($E_c < 0$, $E_t < 0$, $E_n < 0$) [8, с. 15].

Це підхід дуже вузький до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, адже крім оборотних коштів у фінансовій діяльності підприємства задіяні власний основний капітал, прибуток, інвестиції, цінні папери та багато іншого.

Наступний підхід до оцінки фінансово - економічної безпеки підприємства заснований на оцінці ймовірності його банкрутства.

Розроблено безліч моделей прогнозування банкрутства підприємства, які умовно можна поділити на дві групи: кількісні (модель Бівера, Таффлера та Тісшоу, модель Альтмана, універсальна дискримінаційна модель, модель R) та якісні (модель Аргенті).

Більшість з цих моделей є результатом розробок вчених в умовах стабільної ринкової економіки й при наявності тривалої масової статистики (Англія, Німеччина, США й ін.), де поняття банкрутства є історично сформованим. Ці моделі можуть бути прийнятними, однак різні темпи інфляції, фази виробничого циклу, розходження у фондо-, енерго- і трудомісткості виробництва, продуктивності праці, недостатня розвиненість українських підприємств як акціонерних і фондового ринку, різний «податковий клімат» вимагають уточнення набору та критеріальних значень показників, їх адаптації до сучасних умов розвитку української економіки, оскільки їх величина суттєво впливає на результати розрахунків і правильність висновків.

Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що забезпечення фінансової безпеки, як складової частини економічної безпеки підприємства, залежить від обґрунтованого використання підходу та методу оцінки її рівня, як бази й інструменту для планування і здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Узагальнюючу оцінку рівня фінансової безпеки підприємства можна провести на основі зіставлення граничних (критичних і нормальних) та фактичних значень індикаторів.

Експрес-оцінка рівня фінансової безпеки досить ефективно може здійснюватися із застосуванням графічного підходу. При його використанні нормальні значення індикаторів обмежують зону нормального рівня безпеки підприємства, критичні – зону критичного рівня, критичні плюс дельта – передкризову зону.

Нормування варто проводити стосовно нормального значення показника, тобто:

$$X_i = \left(\frac{P_{i\phi}}{P_{in}} \right)^b ;$$

де $P_{i\phi}$, P_{in} – відповідно фактичне і нормального значення i -го показника, нат. од.;

b – показник ступеня (для показника типу «мінімум» дорівнює 1, для показника типу «максимум» дорівнює -1).

Нормоване значення критичного показника визначається за формулою:

$$X_{i\kappa p} = \left(\frac{P_{i\kappa p}}{P_{in}} \right)^b ;$$

де $P_{i\kappa p}$ – критичне значення вихідних показників.

Таким чином, у якості індикаторів рівня економічної безпеки підприємства можуть виступати нормовані значення показників, розраховані на базі нормальних (граничних) значень вихідних показників. Наприклад, якщо критичне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності дорівнює 0,2, а нормальне 0,5, то значення індикатора відповідно будуть рівні $x_{\kappa p} = 0,2/0,5 = 0,4$ і $x_n = 1$

Графічна інтерпретація отриманих оцінок допомагає кращому сприйняттю і не тільки характеризує поточний стан підприємства, але і той стан безпеки, до якого варто прагнути.

Проілюструємо розглянутий метод, використовуючи дані КП «ЗЕМЗ». Для побудови діаграми індикаторів рівня фінансової безпеки визначимо нормовані значення відповідних показників (табл. 3)

Таблиця 3 – Вихідні дані для побудови діаграми індикаторів фінансової складової економічної безпеки підприємства

Показники	Найменування	Граничне значення показника		Граничне значення індикатора		Фактичне значення індикатора
		Критичне $P_{кр}$	Нормальне P_n	Критичне $X_{кр}$	Нормальне X_n	$X_{ф}$
1	2	3	4	5	6	7
1. Коефіцієнт автономії	$K_{авт}$	0.5	0.7	0.7	1	0.78
2. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$K_{о.ао}$	0.5	1	0.5	1	0.83
3. Коефіцієнт оборотності запасів	$K_{о.з.}$	0.5	1	0.5	1	0.44
4. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$K_{о.кз}$	2.5	5.2	0.48	1	1
5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$K_{о.дз}$	4.9	10.3	0.47	1	1
6. Коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	$K_{р.а.}$	0.05	0.09	0.55	1	-0.0852
7. Коефіцієнт фінансового ризику	$K_{фін.р.}$	1	0.5	0,5	1	0.29
8. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	$K_{заб.ао.вк}$	0.1	0.5	0.2	1	0.41
9. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{абс.л.}$	0.2	0.4	0.5	1	0.045

Діаграма індикаторів фінансової складової економічної безпеки підприємства подана на рис. 3. На рисунку виявлено «неблагополучні» показники фінансової складової, які вказують на необхідність проведення самого ретельного аналізу кожного з них та доведення їх до оптимального рівня.

Для експрес-аналізу рівня фінансової безпеки підприємства можна ще застосувати підхід бальних оцінок.

У основі визначення класу (рівня) безпеки лежать граничні значення показників (табл. 3) та їхній рейтинг. Якщо показник має значення вище нормального, то йому присвоюють I клас, нижче нормального, але вище критичного – присвоюють II клас, нижче критичного – III клас. Так для визначення класу рівня безпеки із приведених даних у табл. відібрані п'ять. Модель шкали, що включає відібрані показники подана у табл. 4.

Таблиця 4 – Шкала для оцінювання рівня безпеки заводу

Найменування показника	I клас	II клас	III клас
1.Коефіцієнт автономії	більше 0,7	0,5-0,7	менше 0,5
2.Коефіцієнт оборотності запасів	більше 1	0,5-1	менше 0,5
3.Коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	більше 0,09	0,05-0,09	менше 0,05
4.Коефіцієнт фінансового ризику	менше 0,5	0,5-1	більше 1
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Більше 0,4	0,4-0,2	менше 0,4

Загальна оцінка безпеки дається у балах. Бали являють собою добутоків рейтингу кожного показника на клас. Рейтинг показника визначається економістом у залежності від цілей дослідження і важливості показника для обраного напрямку дослідження.

$$B = \sum P_{ei} * K_{li};$$

де B – сума балів;

P_{ei} – рейтинг і-го показника;

K_{li} – клас і-го показника;

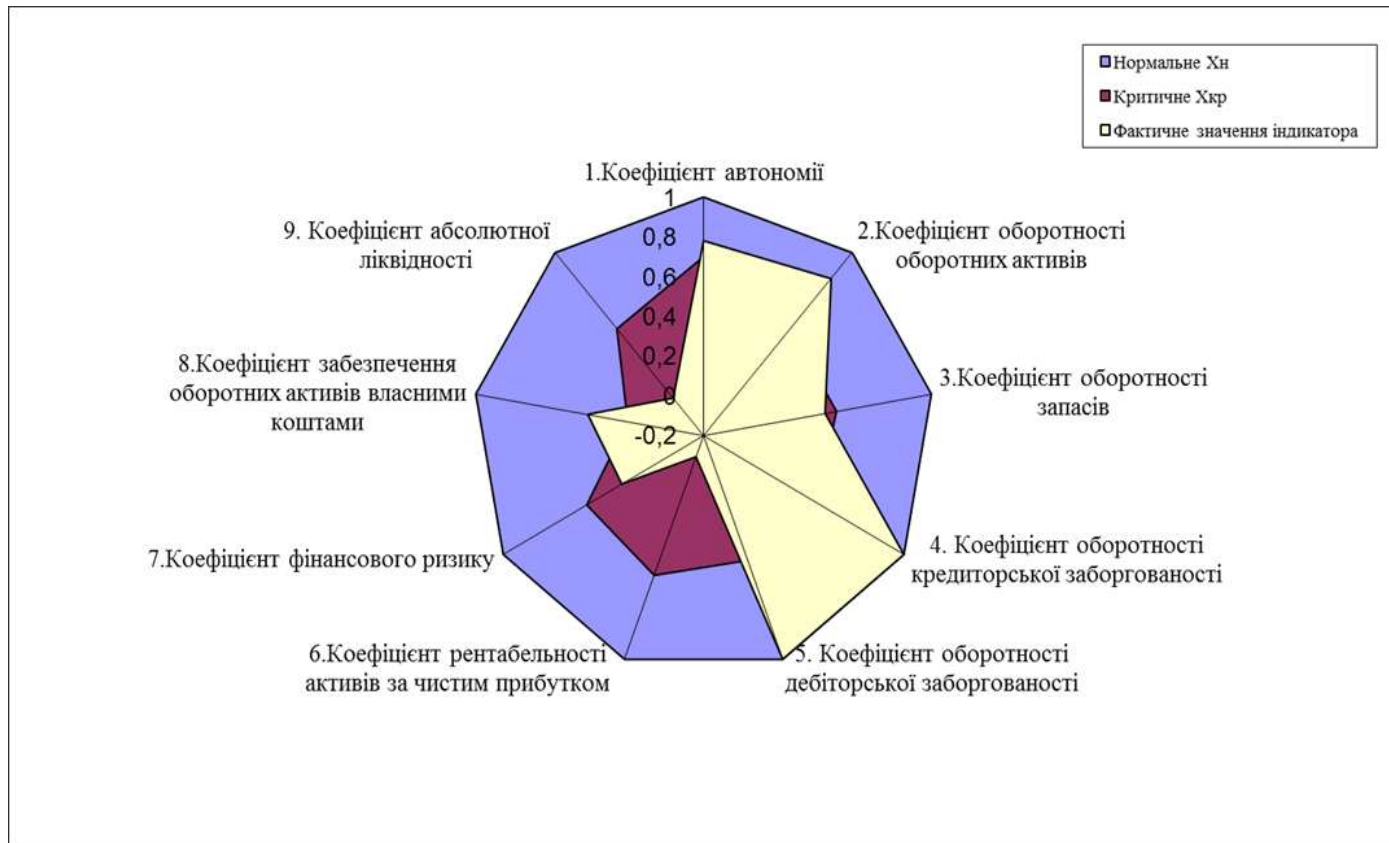

Рисунок 3 – Діаграма індикаторів фінансової складової економічної безпеки підприємства

При визначенні класу показників варто обмежитись трьома градаціями. Але при визначенні класу (рівня безпеки) підприємства (тобто узагальнюючій оцінці) можливе виділення додаткової передкризової зони. Тоді доцільне визначити наступні межі класів:

- I клас – високий рівень безпеки (100-150 балів);
- II клас – нормальний рівень безпеки (151-221 балів);
- III клас – передкризовий рівень безпеки (222-240);
- IV клас – критичний рівень безпеки підприємства (241-260 балів).

На основі запропонованого підходу проведемо оцінку рівня безпеки підприємства КП «ЗЕМЗ». Розрахунки приведені у табл. 5.

Таблиця 5 – Вихідні дані для визначення рівня фінансової безпеки КП

«ЗЕМЗ»

Показники	Рейтинг показників, %	Фактичне значення показника	Клас	Бали
1.Коефіцієнт автономії	30	0,78	1	30
2.Коефіцієнт оборотності запасів	15	0,44	3	75
3.Коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	25	-0,0852	3	75
4.Коефіцієнт фінансового ризику	20	0,29	1	20
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	10	0,045	3	30
Разом	100	X	X	230

Сума балів, розрахована по КП «ЗЕМЗ» склала 230, що відповідає III класу і дозволяє оцінити рівень його фінансової безпеки по напрямкам, що вивчаються, як передкризовий.

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності та розрахунок узагальненої оцінки фінансової безпеки підприємства показав, що загальний рівень фінансової безпеки знаходиться у передкризовому стані.

Так як фінансова безпека – це дуже об’ємне та комплексне поняття, яке загалом характеризує фінансовий стан підприємства, його можливість протистояти зовнішнім загрозам, рівень конкурентоспроможності, то необхідно визначити, наскільки, ситуація, що склалась на підприємстві загрожує його поточній та майбутній фінансовій діяльності. У такому випадку доцільно було провести діагностику банкрутства даного підприємства.

По-перше, необхідно проаналізувати реальні можливості відновлення його платоспроможності. Для цього розраховується коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності.

Основним показником, що характеризує наявність реальної можливості у підприємства відновити (або) втратити платоспроможність протягом певного періоду є, коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності.

Якщо хоча б один з коефіцієнтів, які входять до його складу менше нормативного ($k_{п.л.} < 2$, $k_{заб.вк} < 0,6$), то коефіцієнт відновлення платоспроможності строком на 6 місяців розраховується таким чином:

$$k_{від} = \frac{K_{пл}^к + 6 / T(K_{пл}^к - K_{пл}^п)}{2}$$

де $K_{пл}^п, K_{пл}^к$ – фактичне значення поточної ліквідності на початок і кінець звітного періоду ;

$k_{заб.вк}$ – коефіцієнт забезпечення власними коштами.

$$K_{пот.л} = \frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$$

Розраховані коефіцієнти приведено у табл. 6.

Таблиця 6– Показники оцінки відновлення (втрати) платоспроможності підприємства КП «ЗЕМЗ»

Показник	На початок 2011р.	На кінець 2011р.	Норматив
1.Коефіцієнт поточної ліквідності	3,2	1,73	Не менше 2
2. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	0,82	0,49	Не менше 0,6
3.Коефіцієнт відновлення платоспроможності	0,61	0,49	Не менше 1,0

За даними таблиці видно, що коефіцієнт поточної ліквідності на кінець звітного періоду менший 2, тому необхідно було розрахувати коефіцієнт відновлення платоспроможності. Його значення дорівнює 0,49, що свідчить про неможливість відновити платоспроможність підприємства у найближчі шість місяців.

Виходячи з того, що підприємство у найближчі 6 місяців є неплатоспроможним, то доцільним буде провести діагностику можливого банкрутства даного підприємства.

Діагностика банкрутства являє собою систему цільового фінансового аналізу, який націлено на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства, що генерують загрозу його банкрутства у майбутньому періоді. При визначенні можливості банкрутства підприємства будуть використовуватись факторні моделі Альтмана, Таффлера, Ліса та Спрінгейта, які рекомендуються. Про те необхідно відмітити, що використання цих моделей потребує значної уваги. Тому що, вони не в повній мірі підходять для оцінки ризику банкрутства вітчизняних суб'єктів господарювання із-за різної методики відображення інфляційних факторів та різної структури капіталу, а також із-за великих розбіжностей у законодавчий та інформаційній базі. Але виходячи з того, що для України існує дуже мало моделей діагностування банкрутства, будемо використовувати моделі вище зазначених авторів.

Дані коефіцієнти будуть розраховуватись на основі річних звітів КП «ЗЕМЗ» за 2011-2012рр.. Самі ці показники є достатнім критерієм для оцінки неспроможності підприємства. Однак, аналіз змін їх значень у динаміці може сказати про перспективу господарства. Для прогнозування фінансового стану підприємства використовувався метод лінійного аналітичного вирівнювання. Даний метод дає можливість побачити динаміку явища у потоці часу та передбачити його розвиток у майбутньому. Діагностика можливого банкрутства КП «ЗЕМЗ» наведена у табл. 7.

Таблиця 7– Прогнозування банкрутства КП «ЗЕМЗ»

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	Граничне значення показника	Відхилення (+,-) 2011 г від нормативу
1.Коефіцієнт Альтмана	3,87	3,45	1,53	1,23	-0,30
2.Коефіцієнт Спрінгейта	0,260	-0,524	-0,307	0,862	1,17
3.Коефіцієнт Ліса	0,20	0,20	0,21	0,037	-0,17

4.Коефіцієнт Тейлора	0,31	0,11	0,04	0,2 – 0,3	-0,16
-------------------------	------	------	------	-----------	-------

У нашому випадку значення коефіцієнту Альтмана змінюється від 3,87 у 2009р. до 1,53 у 2011р. Це свідчить про те, що аналізоване підприємство не є банкрутом протягом трьох аналізованих років, але у 2011р. вірогідність досягти стану банкрутства дуже збільшилась. Це підтверджує те, що підприємство у 2011р. не є спроможним і дуже скоро може увійти до «зони ризику».

Як видно з таблиці 5.6 показники коефіцієнта Спрінгейта набагато нижче за критичне і мають від'ємне значення. Це говорить про те, що підприємство втратило фінансову стабільність, а відповідно і платоспроможність. Підприємство увійшло у «зону ймовірного банкрутства», що викликає термінове застосування шляхів оздоровлення та покращення фінансової діяльності підприємства. Отже, така ситуація певною мірою стало причиною і для зниження рівня фінансової безпеки підприємства.

З таблиці видно, що значення показника Ліса значно вище критичного, що говорить про стійкий фінансовий стан підприємства те ж саме показує графік прогнозування банкрутства.

Аналіз даних показав, що ґрунтуючись на методиці Тафлера необхідно відмити, що протягом аналізованих років підприємство поступово втрачало сою фінансову стійкість і коефіцієнт знизився з 0,31 у 2009р. до 0,04 у 2011р, а як наслідок знизився і рівень фінансової безпеки підприємства. Що свідчить про дуже велику вірогідність для підприємства стати банкрутом.

Розглянув та проаналізував всі вище зазначені моделі діагностування банкрутства підприємства необхідно відмити, що всі моделі окрім моделі Ліса, вказали на погіршення фінансового стану підприємства, навіть незважаючи на те, що вони стовідсотково не відповідають дійсному стану

речей. Але погіршення стану підприємства спостерігалось протягом всього аналізу його фінансово-господарської діяльності, а розрахунки за даними моделями лише тому підтвердження.

У підсумку з метою оперативного визначення ступеня фінансової стійкості, а отже і рівня фінансової безпеки і оцінки підприємства як потенційного партнера у ділових відносинах проведемо його порівняльну рейтингову комплексну експрес-оцінку.

Підсумкова рейтингова оцінка враховує всі найважливіші параметри (показники) фінансово-господарської діяльності, що як найповніше характеризують фінансову безпеку підприємства:

1. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами ($K_{o.вк}$)
2. Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності) ($K_{п.л.}$)
3. Інтенсивність обороту авансованого капіталу

$$K_i = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Активи}} \cdot \frac{360}{T}$$

4. Ефективність управління підприємством

$$K_{EУП} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка від реалізації}} ;$$

5. Рентабельність власного капіталу

$$R_{вк} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} \cdot \frac{360}{T}$$

Рейтингова експрес-оцінка фінансової безпеки підприємства

$$R = 2K_{o.вк.} + 0,1K_{п.л.} + 0,08K_i + 0,45K_{EУП} + R_{вк}$$

Таблиця 8 – Вихідні дані для розрахунку рейтингової оцінки фінансової безпеки підприємства

Показник	Значення		
	2009рік	2010рік	2011рік
1.Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	0,94	0,82	0,49
2.Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності)	3,48	3,2	1,73
3.Інтенсивність обороту авансованого капіталу	5,7	7,67	8,73
4.Ефективність управління підприємством (рентабельність продаж)	0,038	-0,39	-0,29

5.Рентабельність власного капіталу	0,246	-3,336	-3,069
6.Рейтингова експрес-оцінка фінансові безпеки підприємства	2,95	-0,94	-1,35

Нормативне значення рейтингової оцінки – 1. Було проведено порівняння показників і рейтингової оцінки фінансової безпеки за 3 роки (2009-2011рр.), що дало можливість зробити висновки про ефективність діяльності. Так у 2009р. рейтингова оцінка склала 2,95, що свідчило про стійке фінансове та становище, у 2009р. вона знизилась до -0,94, а у 2011р. до -1,35. Це є підтвердженням того, що відбулося значне погіршення у фінансово-господарської діяльності підприємства, що призвело до зниження фінансової безпеки підприємства.

У підсумку можна сказати, що фінансова безпека КП «ЗЕМЗ» погіршувалась з кожним аналізованим роком. Як показали вище приведені розрахунки підприємство знаходиться у передкризовому фінансовому стані. Для того, щоб більш точно перевірити чи втратило підприємство платоспроможність і якщо так, то на який час, було розраховано коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності. Цей коефіцієнт на кінець 2011р. склав 0,49, що нижче від нормативного значення, яке становить 1. Тобто це є свідченням того, що підприємство немає реальної можливості відновити платоспроможність у найближчі шість місяців. Для підтвердження вірності цих розрахунків була проведена діагностика підприємства на можливу вірогідність банкрутства. Для цього використовувались моделі західних економістів Альтмана, Тафлера, Спрінгейта та Ліса. Хоча ці моделі не дають стовідсотково вірних результатів, все одно, вони показали, що аналізоване підприємство знаходиться у дуже хитливому стані і стрімко входить у «зону фінансового ризику».

У підсумку з метою оперативного визначення ступеня фінансової безпеки і оцінки підприємства як потенційного партнера у ділових відносинах було розраховано його порівняльну рейтингову комплексну

експрес-оцінку. Цей коефіцієнт у 2009р. склав 2,95, у 2010р. -0,94, а у 2011р. його розмір знизився до -1,35. Все це говорить про те, що на підприємстві відбулося значне зниження фінансової стабільності, а отже і фінансової безпеки, що безперечно призводить до зниження його конкурентоспроможності на ринку взагалі.

Загалом, аналізуючи проведені розрахунки по визначенню рівня фінансової безпеки за другим розділом видно, що рівень фінансової безпеки підприємство можна охарактеризувати, як дуже низький. Аналіз показав, що підприємство втрачає фінансову стабільність та стає у залежність від позикових коштів, стає неплатоспроможним, а отже знижується рівень її фінансової безпеки. З огляду на аналіз фінансового стану, треба сказати, що для аналізованого підприємства він характеризується як кризовий. Причиною цього є відсутність достатньої кількості власних джерел та залученого капіталу, щоб покрити всі наявні запаси. Аналіз фінансової стійкості показав, що відбулося збільшення коефіцієнтів фінансового ризику та фінансової залежності. Щодо ліквідності балансу, то він не є абсолютно ліквідним. Аналіз прибутку показав, що підприємство отримувало чистий прибуток лише у 2009р., а 2011р. був самим збитковим за весь період, що аналізується. І як наслідок відсутності прибутку спостерігається від'ємний результат майже у 2010р. та по всіх показниках у 2011р. за виключенням рентабельності активів за чистим прибутком. Тобто все вказує на те, що підприємство входить до зони ризику. Для підтвердження вірності цих розрахунків була проведена діагностика підприємства на можливу вірогідність банкрутства. І майже за всіма розрахованими моделями видно, що фінансовий стан КП «ЗЕМЗ» знаходиться у дуже хитливому стані і потребує негайних методів, для підвищення його фінансової стійкості та рівня фінансової безпеки.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Сайт державного комітету статистики України:
<http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Є.А. Олейников. Економічна та національна безпека: посібник.- М.: Видавництво «Іспит», 2005. – 768с.
3. Ю.А. Горбачук, Н.Б. Кушнір. Економічна діагностика: інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення. – Рівне, НУВГП, 2007. – 176с.
4. В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: Навч.посібник (для студентів вищих навчальних закладів). – К.: Правова єдність, 2009.-544с.
5. О.М.Жовна, О.М. Молодецька. Оцінка фінансової безпеки підприємств на основі відокремленої діагностики кризового стану за поточний та минулі періоди // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" .- Дніпропетровськ. – 2011. - №10
6. О.І. Судакова. Економічна діагностика банкрутства підприємства // Економічний простір. – 2008. - №14. - с.198-206
7. Елецьких С.Я., Тельянова Г.В. Фінансова санація та банкрутство підприємства: навчальний посібник для ВНЗ/ ДДМА. – К.: ЦУЛ, 2007. – 176с.
8. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К.: «Кондор», 2005. – 196 с.
9. Коробов М.Я. Фінансово – економічний аналіз діяльності підприємств: навчальний посібник, 3-тє видання, перероблено та доповнено. – К.: «Знання», КОО, 2002. – 294 с.